

TIYATRO EVRENİNDEN

“Nâzım’dan Anılar,,

Engin KARADENİZ

Yalçın Doğan bir solukta okumuş, salık verdi. Remzi İnanc, her nedense utlanmış, bu kez geç gönderdi. Dostum İnanc, aslında, ilginç sahne yazılarını, tiyatro yapıtlarını tez ulaştırır elime..

Aleksandr Fevralski yazmış, «Nazım’dan Anılar», Ataul Behramoğlu çevirmiş.. Temiz, arı bir dil.. Emek, uğraş vermiş Behramoğlu, besbelli.. Yapıtın özgün başlığı «Zapiski Rovesnika Veka» yani «Çağın Yaşatının Notları».. «Nazım’dan Anılar»sa söz konusu yapıtın Nazım’la ilgili bölümüymüş yalnızca.. Sovyet tiyatro adamı Fevralski 1976 yılında yayımlamış, bir de Behramoğlu’nun çevirisine önsöz sunmuş (Moskova, 14 Temmuz 1977).. Behramoğlu bu değerli yapıtın çevirisini 1978 ekiminde tamamlamış.. Dedim ya, Remzi İnanc dostum unutmuş olsa gerek!

Yapıtın önemli şu bence: Şerif Hulusi - Asım Bezirci İkicisinin ve Babayev’in çalışmalarını tamamlar nitelikte, önce.. Sonrası şu. Türkiye tiyatro yazınında ilk kez evrene belirli bir bilimsel göziikle bakışı getiren marksist estetikçidir Nazım Hikmet, bu bir.. İkincisi, toplumsal olayların zorunlu ekonomik ve sosyolojik yasalar uyarınca işleyişini, sınıfların varlığını ortaya koymuş, insan ilişkileri ile toplumsal kurumları bağlı oldukları sınıflara göre değerlendirmiştir. En önemlisi, Türkiye tiyatrosunun en belirgin özelliği! —ya da özelliklerinden biri— toplum eleştirisi ve yergisini yüzeydelikten kotarmış, özgürlüğü isteme biçimini tutarlı bir yaşamı kavgası biçimine dönüştürmeğe karşı kıyasıya savaşı vermiştir Nazım Hikmet! Bu temelden yola koyularak, sermaye gücünün, sermaye ideolojisi ve ahlâkının karşısında dikelen bu saygın ozan, sahne yazılarında da sermaye gücünün kişilere, kurumlara ne denli egemen olduğunu, sermaye ideolojisinin, ahlâkının kişileri nasıl yozlaştırdığını, yokettiğini, kendine yabancılaştırdığını vurgulamış, yoz toplum düzeni ve ahlâkının değişikliğe uğratılmasına çağrıda bulunmuştur.

O’nun ilerici - devrimci ve nesnel tutumu, gerçekçiliğini muştulamıştır. İnsanı kesintisiz duyurduğu açınsından yansıtmak isteyişi de Nazım’ın dramatik üslupta yazmasına yol açmış, bu arada Türkiye tiyatrosuna ilk kez ekonomik ve sosyo-historik boyut kazandırmıştır.

Fevralski’nin «Çağın Yaşatının Notları» başlıklı çalışması dört bölümden oluşuyor. «Nazım’dan Anılar», bir bölümü demiştik. Yazar, ilk üç bölümde sırası ile Lunacarski, Mayakovski ve Meyerhold’u anlatıyor. Son bölüm Nazım Hikmet için, «Bana öyle geliyor ki Nazım’a ilişkin anılarım, Sovyet kültürünün (...) üç ustasına ilişkin anılarla organik bir bütünlük içindedir. Nazım Hikmet de, onlar gibi, bu kültürün kurulmasına etkin olarak katıldı ve onun yaratıcılığı, ötekilerin etkinliği gibi, ilerici insanlığın yarattığı dünya kültürünün ayrılmaz bir parçası (...) oldu» diyor. Çağın doğru olmasına doğru da Fevralski’nin söylediklerinin, bence Nazım Hikmet’in «Rus’cu kültür»ün kurulmasına etkin olarak katıldığı kanısı yanlış! Çünkü O’nun natüralistik anlayışı, yeni anlatım biçimi denemek istediği oyunlarındaki dışavurumculuğu ve simgeciliği (yani sembolizmi), hele hele siyasal alegorisi «ulusalcılık»tan değil, «evrensel»den kaynağını alır.

Nazım’ın anılarını yansıtan, aslında dört saygın ozanı dile getiren bütünün bir bölümünden oluşan yapıtta, ozanımızın dediklerine dikkatle kulak verirsek —ki tümü sahneye ilişkin— bu gerçeği kolayca görürüz derim! İşte ilginç bir örnek: Nazım, 21 ekimde Sovyet Yazarlar Birliğinin oyun yazarlığına ilişkin genel toplantısının açılışında hastalığı nedeniyle bulunamıyor. Fevralski, O’ndan bir konuşma yapmasını, gidemiycekse «hic olmazsa bir bildiri sunmasını» istiyor. Bildirinin bir bölümünde Nazım’ın, «iki yığınsal sanatın, tiyatro ve sinemanın temel olan oyun yazarlığının, yeni yaşamın kuruluşunda ve yeni insanın biçimlenişinde büyük bir rol oynadığına inanıyorum. Şimdi yeni bir insan yetişiyor Sovyetler Birliği’nde. Bu insan, tüm halklara örnek olacaktır. Bu bakımdan, bu insanın ruhunun oluşma süreçlerini, iç dünyasının ayırıcı özelliklerini sahnede ve ekranda göstermek, sorumluluk taşıyan, soylu bir çalışmadır. İnanıyorum ki genel toplantınız, sadece Sovyet oyun yazarlarına değil, sosyalist gerçekçiliğin çok yönlü olanaklarını göstererek dünyanın tüm namuslu ve ilerici halklarına pek çok yardımda bulunacaktır (...)» sözleri bu gerçeği bir kez daha gözler önüne seriyor.

Her şey bir yana, «Nazım’dan Anılar», Türk ozanının sahne anlayışına, tiyatro yapıtlarına ışık tutacak ilginç bir belleten, mutlaka okunması gereken bir günce.. Tüm tiyatroseverlere salık veririz..

